

Ontwikkeling Lauwersoog

Projectplan Strandweg e.o.

2de fase ontwikkeling toeristisch-recreatieve infrastructuur

Initiatiefnemer:	Gemeente De Marne i.s.m. Provincie Groningen
Contactpersoon:	Thijs Klompmaker
Datum:	21 september 2015
Status:	Concept

Inhoudsopgave

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding.....	2
1.2	Opgave	3
1.3	Toerisme.....	4
2	Beleidskaders.....	6
2.1	Provinciaal en regionaal	6
2.2	Lokale uitwerking: PROLoog en Programma Lauwersoog	7
2.3	Flankerend beleid.....	8
2.3.1	Woon- en Leefbaarheidsplan (WLP) gemeente De Marne	8
2.3.2	Waddenkroon.....	8
2.3.3	Friese Meren	9
2.3.4	Beheerplan N2000.....	9
2.3.5	Beheer en Onderhoudsplan Nationaal Park Lauwersoog	9
2.3.6	Naar een Rijke Waddenzee	9
2.3.7	Uitvoeringskader Waddenkust & Waddenvisie “Wadden van allure”	9
2.4	Flankerende projecten	10
2.4.1.	Dark Sky Park.....	10
2.4.2.	Kiek over Diek.....	10
2.4.3.	Belevingsroute Lauwersom	11
2.4.4.	Rondje om het Lauwersmeer	11
3	Projectonderdelen.....	12
3.1	Plangebied.....	12
3.1.1	Ontwikkelingsfilosofie	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
3.2	Noordelijke entree	13
3.2.1	Huidige situatie	13
3.2.2	Beoogde situatie.....	14
3.3	Ontwikkeling vakantiewoningen	16
3.3.1	Huidige situatie	16
3.3.2	Beoogde situatie.....	17
3.4	Mountainbikeroute	18

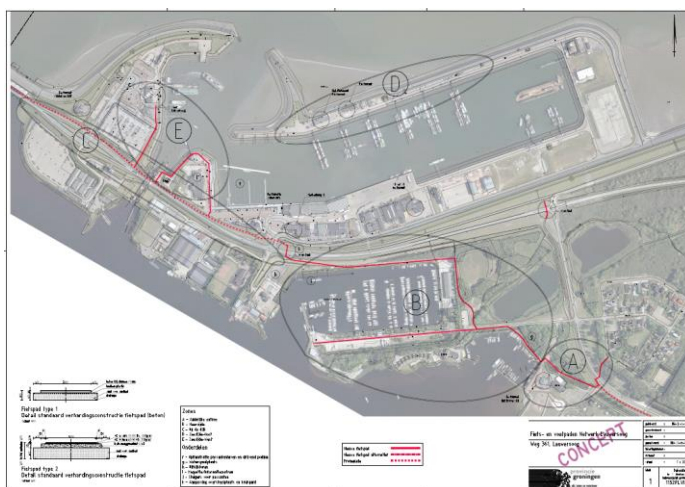
3.4.1	Huidige situatie	18
3.4.2	Beoogde situatie.....	18
3.5	Beleving Lauwersmeer & stranden	20
3.5.1	Huidige situatie	20
3.5.1	Beoogde situatie.....	20
3.6	Zuidelijke entree.....	21
3.6.1	Huidige situatie	21
3.6.2.	Beoogde situatie.....	21
H4	Kwalitatieve effecten	23
4.1	Uitgangspunten	23
4.2	Kwalitatieve doelstellingen en noodzaak REP.....	24
H5	Kwantitatieve effecten.....	27
5.1	Uitgangspunten	27
5.2	Uitgelokte investeringen	28
5.3	Werkgelegenheidseffecten	28
5.4	Kwantitatieve doelstellingen.....	30
H6	Promotie & publiciteit.....	31
H7	Investerings- en financieringsschema.....	32
H8	Organisatie	34

1 | Inleiding

1.1 Aanleiding

Op basis van dit Projectplan 'Strandweg en omgeving' wil de gemeente de Marne in samenwerking met de Provincie Groningen investeren in de transformatie van Lauwersoog tot een toeristische trekpleister van internationale allure. De aanpak van de Strandweg is een vervolg op het project 'Recreatieve Poort Lauwersoog' en vormt hiermee de tweede fase van de ontwikkeling van de toeristisch-recreatieve infrastructuur.

In de eerste fase is met behulp van subsidies van de provincie Groningen en het Waddenfonds geïnvesteerd in de realisatie van een informatiecentrum, de aanleg van een belevenisroute, veilige oversteken en voorzieningen in de haven. Dit plangebied wordt in het zuiden begrenst door de Museumhaven en in het oosten door de Strandweg. De realisatie van deze deelprojecten is deels afgerond en deels in uitvoering.

Plangebied Recreatieve Poort Lauwersoog

In de tweede fase wil de gemeente de ontwikkeling middels dit projectplan verder uitrollen langs de Strandweg, in zuidoostelijke richting. Idee is een toeristisch-recreatief aantrekkelijk, ruimtelijk samenhangend verblijfsgebied tussen de beide locaties waar de Strandweg op de N361 aansluit. Op deze manier wordt de ruimtelijke samenhang tussen de Strandweg en de overige deelgebieden op Lauwersoog versterkt. De totale projectomvang voor deze 2de fase wordt geraamd op € 1.485.000. De projectperiode loopt van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2019.

Voor de realisatie van dit project doet De Marne een beroep op subsidie in het kader van het Regionaal Economisch Programma (REP). Het project sluit aan op opgave B van het REP, de versterking van de belangrijkste bestaande clusters. De belangrijkste doelstelling van dit project is het versterken van het toerisme (programmaliijn 7). Dit projectplan beschrijft de redenen waarom een bijdrage vanuit het REP noodzakelijk is voor de ontwikkeling van Lauwersoog, welke elementen De Marne daarom voornemens is te realiseren en wat de kwalitatieve en kwantitatieve effecten zijn.

1.2 Opgave

Lauwersoog is uitzonderlijk gelegen midden in hoogwaardige natuur op de grens van zoet en zout water. In het zuiden wordt Lauwersoog begrensd door Nationaal Park Lauwersmeer en in het noorden door UNESCO Werelderfgoed Waddenzee en het Nationaal Park Schiermonnikoog. Bovendien is het een plek midden in een keten van toeristische trekpleisters zoals Dokkum, Kollum, Suyderoog, Esonstad, Zoutkamp en Pieterburen.

Ten zuidwesten van Lauwersoog ligt het Friese Nationale Landschap Noardlike Fryske Walden en de ontsluiting over water via het Dokkumer Grootdiep naar de Friese Meren. Aan de zuidoostkant ligt het tweede Nationaal Landschap, Middag-Humsterland met de ontsluiting over water via het Reitdiep en de Groninger Maren.

De geschiedenis van Lauwersoog zelf gaat slechts terug tot de jaren '60 van de vorige eeuw, toen Rijkswaterstaat begon met de afsluiting van de Lauwerszee. Voor de uitvoering van dit project werd op een zandplaat midden in de monding van de Lauwerszee een werkeiland ingericht, dat zou gaan dienen als verblijfplaats voor de ongeveer 150 arbeiders. Op het eiland werd gewerkt aan de bouw van afwateringssluizen, een schutsluis en de benodigde caissons. Dit werkeiland met de naam Lauwersoog – 'oog' betekent 'eiland' in het Oud-Fries – was in 1963 klaar voor gebruik. Met de afsluiting van de Lauwerszee in 1969 verloor Lauwersoog niet alleen haar functie als tijdelijke werklocatie, maar ook haar verschijningsvorm als eiland.

De gemeente De Marne en de provincie Groningen zijn voornemens om deze unieke locatie, in samenwerking met particuliere ondernemers, te transformeren tot een aantrekkelijk recreatief verblijfsgebied. De thans voorgestane ontwikkeling van Lauwersoog is dan ook ontstaan vanuit het besef dat Lauwersoog de potentie heeft om uit te groeien tot de centrale toeristische en recreatieve trekpleister van het Lauwersmeer en het Waddengebied ten noorden van Groningen.

Specifieke kwaliteiten van de plek zijn de verbinding tussen binnen- en buitendijks, Lauwersmeer en Waddenzee, de openheid en weidsheid, de natuur, de recreatiemogelijkheden, de hoogteverschillen, de uitzichten naar verschillende kanten en de maat en schaal van het gebied.

Deze kwaliteiten zijn op dit moment minder goed ervaarbaar door de versnippering en de onoverzichtelijkheid van het gebied. In en om Lauwersoog is veel en waardevol aanbod en een grote diversiteit aan verschillende plekken en sferen. De fysieke, maar ook de gevoelsmatige koppeling van de verschillende interessante plekken met elkaar ontbreekt.

Een van de belangrijkste opgaven is het visueel, ruimtelijk en toeristisch-recreatief verbinden van de verschillende plekken. Door nieuwe verbindingen en nieuwe functies toe te voegen, valt er straks op Lauwersoog (veel) meer te ervaren en te beleven en ontstaat er samenhang.

1.3 Toerisme

Het Lauwersmeer en Lauwersoog hebben de bezoekers en ondernemers veel te bieden. Het gebied barst van de lokale initiatieven, het bezoekersaantal is substantieel genoeg voor een toename van het aantal aanbieders. Lauwersoog is zowel via weg als water goed ontsloten en er is volop ruimte. Het eiland Schiermonnikoog ligt om de hoek. Het gebied kent een aantrekkelijke natuur, een door veel mensen gewaardeerd landschap, een robuuste inrichting en vele interessante parels zoals de vissershaven Lauwersoog, Zoutkamp, Oostmahorn, Esonstad, de Dokkumer Nieuwe Zijlen enz.

In toeristisch-recreatief opzicht heeft Lauwersoog een belangrijke functie. Lauwersoog geldt tegenwoordig als een van de grootste toeristische trekpleisters langs de Nederlandse Waddenkust. Lauwersoog fungeert hierbij als hub voor de bezoekers naar Schiermonnikoog (jaarlijks 240.000) en als bestemming voor recreanten die komen genieten van de maritieme sfeer rondom de vissershaven, de omliggende natuur en de mogelijkheden voor waterrecreatie.

Het belang van het toerisme blijkt onder andere uit de omvang van het bezoek aan het gebied. Uitgaande van een recente studie van de Grontmij trekt het gebied op jaarbasis circa 1,8 miljoen bezoekers. Daarmee is Lauwersoog en omstreken in termen van bezoekersaantallen en mogelijkheden de grootste uitvalsbasis voor bezoekers binnen het Lauwersmeergebied.

Het aantal verblijfstoeristen in het Lauwersmeergebied bedraagt jaarlijks een kleine 100.000 stuks. De directe bestedingen van deze groep ligt gemiddeld op € 161,- per vakantie per persoon. De gemiddelde verblijfsduur bedraagt 4,5 dag. Het aantal dagtoeristen kan worden vastgesteld op ongeveer 1.700.000. Blijkens Toerdata Noord 2013 bedraagt de gemiddelde besteding in deze categorie € 14,22 per dag per persoon. In zijn totaliteit bedragen de bestedingen zo'n € 38 mln, hetgeen in deze sector zo'n 120 arbeidsplaatsen oplevert.

De capaciteit van de verblijfsaccommodaties in het Lauwersmeergebied bedraagt op dit moment een kleine 8.000 slaapplekken. Dat het gebied potentie heeft blijkt uit interesse van een marktpartij zoals The Investment Company om te investeren in verblijfsaccommodaties in het Lauwersmeergebied.

Het aantal ligplaatsen ten behoeve van de recreatievaart bedraagt in het Lauwersmeergebied op dit moment zo'n 2.000 stuks. Via de Robbengatsluis op Lauwersoog kan men de Waddenzee op en via Zoutkamp en Dokkumer Nieuwe Zijlen respectievelijk richting Groningen

en Friesland varen. Uit tellingen blijkt dat jaarlijks ruim 11.000 recreatieve vaartuigen de Robbengatsluis op Lauwersoog passeren.

Lauwersoog is een recreatieve poort, als uitvalbasis voor tochten en bestemmingen in de landelijke omgeving zoals: wandelen, fietsen, wadden- en natuurexcursies, sportvissen, naar Zoutkamp, Dokkum, Kollum, Esonstad, Pieterburen Suyderoog enz. Lauwersoog is de poort tot het Lauwersmeergebied, tot de Waddenzee, tot Schiermonnikoog en afhankelijk uit welke richting men komt tot Friesland (Friese Meren) of Groningen (Reitdiep). Beide vaarroutes maken onderdeel uit van de staande-mast route.

Uit het monitoringsonderzoek toerisme Lauwersmeer in 2010 kwam naar voren dat bezoekers van Lauwersoog in het toeristisch-recreatieve aanbod activiteiten en voorzieningen missen die gelieerd zijn aan het specifieke karakter van Lauwersoog. Mede hierdoor verblijven bezoekers t.o.v. andere toeristische bestemmingen in Nederland opvallend kort en besteden ze opvallend weinig geld in Lauwersoog.

Gewenste toevoeging aan toeristisch aanbod	% genoemd
Recreatieve voorzieningen	41
- waarvan meer recreatie voor kinderen (speelvoorzieningen)	13
- waarvan museum en/of natuureducatie	4
Watersport / haven	24
- waarvan aanleg en/of verbetering stranden	4
Overige openbare voorzieningen	23
- waarvan meer en/of leukere winkels	6
- waarvan meer bankjes (vooral op de dijk)	4

Gewenst toeristisch aanbod (bron: Haring of Kuit, Monitoring Lauwersmeer, Grontmij, 2010)

De investeringen in de Strandweg en omgeving voegen een pakket aan openbare voorzieningen toe aan het toeristisch-recreatieve aanbod van Lauwersoog. De investeringen versterken zodoende de positie van Lauwersoog als recreatieve trekpleister en toegangspoort en faciliteren op hun beurt private ontwikkelingen. Hiermee wordt de druk op de overige ruimte in en rond het Lauwersmeergebied, het Nationaal Park Lauwersmeer en het Waddengebied verlaagd.

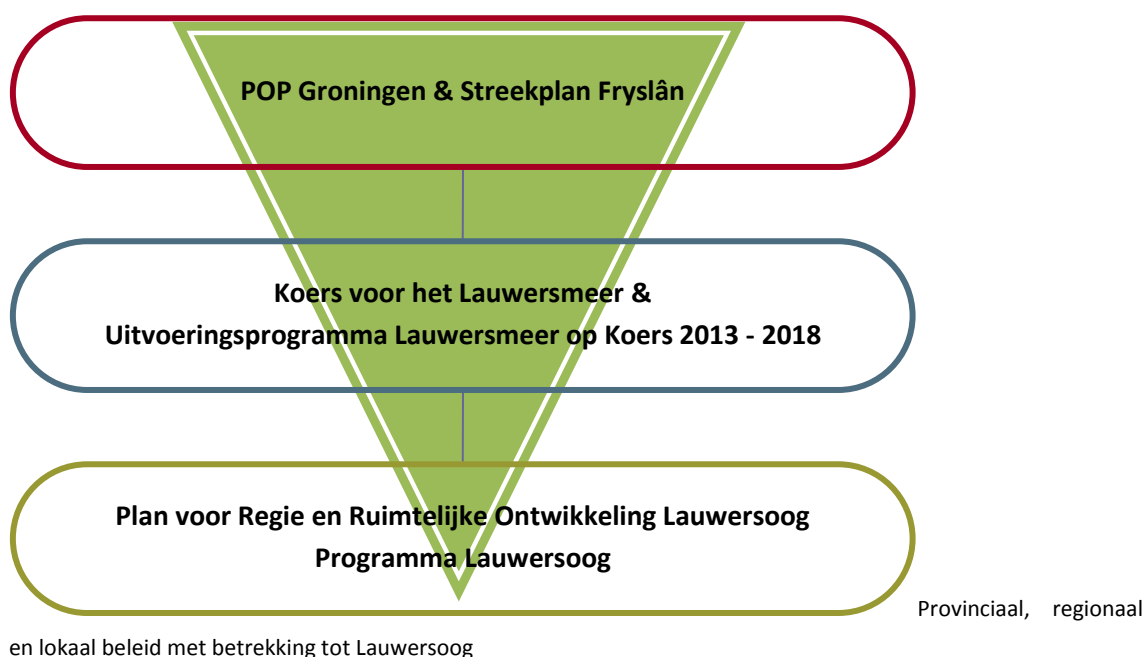
In het Rapport 'Identiteit als troef, Waddenlandschap vol verrassingen' doet de Raad voor de Wadden aanbevelingen voor toeristische ontwikkelingen. Niet alleen voor de eilanden, waar traditioneel aan gedacht wordt als het gaat om toerisme in het waddengebied, maar de Raad kijkt juist ook naar nieuwe mogelijkheden voor het waddenkustgebied.

2 | Beleidskaders

2.1 Provinciaal en regionaal

In het Provinciaal Omgevingsplan zijn vijf gebiedsgerichte ontwikkelopgaven als speerpunten opgenomen. Eén daarvan betreft de ontwikkeling van het Lauwersmeergebied. De provincie Groningen ziet hier met name kansen op toeristisch-recreatief gebied. Inzet hierbij is om Lauwersoog te ontwikkelen tot dé toeristisch-recreatieve trekpleister van het gebied. Investerings om de plek van een kwalitatieve impuls te voorzien ziet de provincie als noodzakelijk.

Een eerste overheidsinvestering daartoe is gedaan in de vorm van de revitalisatie van de oostelijke Lauwersmeerstranden, gevolgd door de recreatieve verbinding tussen de haven en het dorp middels Lauwersom, de geplande kadeverlenging en de tijdelijke invulling van de Northshrimplocatie.

De gezamenlijke ambitie van de provincies Groningen en Fryslân en de gemeenten De Marne, Kollumerland en Dongeradeel is het Lauwersmeer in de komende jaren te positioneren als een internationale toplocatie op het gebied van natuurontwikkeling en watermanagement en een regionaal vliegwiel voor visserij en toerisme. Dit is de kern van het beleidsdocument Koers voor het Lauwersmeer. Medio 2014 is hier het Uitvoeringsprogramma Lauwersmeer op Koers 2013 – 2018 aan gekoppeld.

Het Lauwersmeer draagt als ‘recreatieve poort’ bij aan het ontwikkelen van voldoende kritische massa die nodig is voor een breed toeristisch-recreatief voorzieningenniveau in het

gehele Lauwersmeergebied. Deze ambitie komt voort uit de in het gebied aanwezige potenties van de vissershaven, natuurbeleving en de economische functie van de verschillende dorpen en kernen.

Daarnaast kan het Lauwersmeer een rol spelen in het opvangen van de (toenemende) toeristische druk op het Waddengebied door, conform het Programma Rijke Waddenzee, een gedeelte van de druk op de Waddeneilanden af te wentelen op de (onderbenutte) vasteland kust. Dit streven maakt deel uit van de benadering van het Waddenfonds om de in 2009 tot UNESCO Werelderfgoed verklaarde Waddenzee beter te beschermen.

Op lager schaalniveau kan Lauwersoog op haar beurt binnen het Lauwersmeergebied de (toeristische) druk opvangen, zodat waardevolle natuurgebieden binnen het Lauwersmeer kunnen worden ontzien.

Unesco Werelderfgoed Waddenzee

2.2 Lokale uitwerking: PROLoog en Programma Lauwersoog

Speerpunten van de ontwikkelopgave voor Lauwersmeer en omgeving zijn het versterken van de relatie met het achterland, het creëren van interessante rondjes voor recreanten en toeristen, een goede koppeling van trekkers en toeristische overstappunten en zorgen voor een complementair aanbod van de diverse toeristische bestemmingen binnen het Lauwersmeergebied.

Door middel van het Plan voor Regie en Ruimtelijke Ontwikkeling van Lauwersoog (PROLoog) en het Programma Lauwersoog worden de ambities vanuit de Koers voor het Lauwersmeer concreet vertaald. PROLoog verknoopt de kwaliteiten en kansen van het gebied; Unesco Werelderfgoed, nationale landschappen, civiele werken, water en economie en geeft een vervolg aan de bestaande ruimtelijke visie Lauwersoog.

De aanpak heeft als doelstelling om Lauwersoog te ontwikkelen tot een bovenregionale toeristentrekpleister die significant bijdraagt aan de toeristisch-economische ontwikkeling van zowel het Lauwersmeergebied als de Waddenkustregio.

2.3 Flankerend beleid

2.3.1 Woon- en Leefbaarheidsplan (WLP) gemeente De Marne

De ontwikkelopgave voor Lauwersoog maakt deel uit van de economische aanpak die het Woon- en Leefbaarheidsplan van de gemeente De Marne voorstaat. Vanuit economisch oogpunt is De Marne van oudsher een plattelandsgemeente. In de laatste jaren neemt het economische belang van recreatie en toerisme echter sterk toe. Pieterburen, Lauwersoog en Zoutkamp genieten landelijke bekendheid bij toeristen. Publiekstrekkingen als de Zeehondencrèche Pieterburen (circa 140.000 bezoekers), de Theefabriek in Houwerzijl (circa 70.000 bezoekers), het Lauwersmeergebied en het Wad zorgen voor een jaarlijks groeiende stroom van toeristen. Belangrijke opgave voor de komende jaren is om optimaal van het opkomende toerisme te profiteren. Hierin is de ondernemersgeest van de inwoners van De Marne leidend. De gemeente wil hier zoveel mogelijk ruimte voor bieden en waar mogelijk praktisch ondersteunen.

Jaar	Totaal	0 - 20	%	20 - 65	%	65+	%
2008	10.696	2.571	24	6.402	60	1.723	16
2010	10.442	2.439	23	6.127	59	1.876	18
2020	9.671	1.905	20	5.043	52	2.723	28
2030	8.850	1.487	17	4.162	47	3.201	36
2040	7.950	1.325	17	3.292	41	3.333	42

Ontwikkeling inwonertal De Marne (bron: integraal beleidskader krimp & leefbaarheid)

2.3.2 Waddenkroon

Het beleidsdocument 'Waddenkroon' is een bid-book voor de ondersteuning van projectaanvragen ten behoeve van de ontwikkeling van het Groningse Waddenkustgebied met betrekking tot de thema's natuur en landschap, recreatie en toerisme. Waddenkroon benoemt de kansen die er liggen in het verder tot wasdom brengen van de aanwezige parels langs de kust. Lauwersoog wordt door haar gebiedskwaliteiten gezien als parel die ontwikkeld kan worden tot een recreatieve poort van en naar het Waddengebied.

2.3.3 Friese Meren

Het Lauwersmeer fungeert ook als poort naar de Friese Meren. Met het Friese Meren Project wil de Provinsje Fryslân de toeristisch-recreatieve ontwikkeling van de waterrecreatie op de Friese Meren en overige wateren op een hoger niveau tillen. De voorgestelde ontwikkelingen op Lauwersoog sluiten hierbij aan. Om zoveel mogelijk 'compatible' te zijn met de Friese voorzieningen, zal voor de aanleg van steigers en dergelijke rekening gehouden worden met de Friese standaarden, die ontwikkeld zijn om de gebruiker een optimale beleving te kunnen bieden.

2.3.4 Beheerplan N2000

Omdat het Lauwersmeer en de Waddenzee zijn aangewezen als Natura2000-gebieden, wordt voor deze natuurgebieden een beheerplan opgesteld. In de beheerplannen wordt vastgelegd welke natuurdoelen worden nagestreefd en op welke wijze deze doelen worden gerealiseerd.

De provincies Groningen en Fryslân zijn verantwoordelijk voor het beheerplan voor het Lauwersmeer. Dit plan wordt naar verwachting in het najaar van 2015 ter inzage gelegd, zodat het begin 2016 in werking kan treden. Voor het Lauwersmeer wordt ondermeer ingezet op dynamisch peilbeheer om de natuurdoelen te bereiken.

2.3.5 Beheer en Onderhoudsplan Nationaal Park Lauwersoog

Het Nationaal Park Lauwersoog en haar beheerder Staatsbosbeheer streven ernaar om de natuurwaarden van het Lauwersmeer breder toegankelijk te maken zonder daarbij concessies te doen aan de natuurlijke waarden van het gebied. De intensivering en concentratie van bezoekersstromen in Lauwersoog past in deze visie en trekt tegelijkertijd extra bezoekers, waarvan een groot deel naar verwachting ook de natuur rond Lauwersoog zal bezoeken. De te ontwikkelen belevingsroute sluit aan bij de ambities vanuit Staatsbosbeheer om meer bezoekers naar het Nationaal Park te trekken en zal middels bewegwijzering en dergelijke verwijzen naar bestemmingen en fiets- en voetpaden buiten Lauwersoog.

2.3.6 Naar een Rijke Waddenzee

Het Waddenfonds heeft in samenwerking met haar partners, waaronder het Ministerie van E, L & I het programma Naar een Rijke Waddenzee ontwikkeld. Het dient als richtinggevend kader voor de inzet van dit financieringsinstrument. Het betreft projecten in en op het Wad, inclusief het kustgebied. Doelstelling is het Wad ook voor toekomstige generaties leefbaar te houden, met behoud van haar kwaliteiten voor natuur en economie.

2.3.7. Uitvoeringskader Waddenkust & Waddenvisie "Wadden van allure"

In dit uitvoeringskader wordt benoemd dat in het kustgebied de focus ligt op groei en ontwikkeling in bezoekersaantallen en voorzieningen. De toeristische potentie van de

Waddenkust is in vergelijking met de eilanden nog onderontwikkeld. Het ligt daarmee voor de hand ook voor de vastewalkust te zoeken naar extra inkomsten uit het toerisme. De kernkwaliteiten en identiteit van de Waddenkust en de deelgebieden zijn uitgewerkt in verhaallijnen.

Doelstelling zoals vastgelegd in de interprovinciale Waddenvisie 'Wadden van allure' (2013) is toeristische groei en positionering van de Waddenkust door ontwikkeling van een samenhangend aanbod van recreatief-toeristische voorzieningen, met enkele concentratieplekken voor dag- en verblijfstoerisme ('poorten') en daarbinnen een fijnmazig netwerk van kleinschalige bestemmingen, attracties en accommodaties, die aansluiten bij de identiteit van het gebied ('parels').

Uitgangspunt is dat nieuwe projecten zowel passen binnen de overkoepelende verhaallijn als één of meerdere gebiedsspecifieke verhaallijnen. De Waddenbrede en overkoepelende verhaallijn is: *Strijd en omgang met de zee, het door de mens gecreëerde waddenlandschap en ligging aan het UNESCO Werelderfgoed Waddenzee.*

De verhaallijn van het Lauwersmeer omvat de oorsprong als getijdendelta van de Waddenzee. Het Lauwersmeer heeft zich ontwikkeld tot een groot aaneengesloten natuur- en recreatiegebied, met de status van Nationaal Park. Aan de randen, op bepaalde plaatsen, concentratieplekken voor toerisme. Lauwersoog kenmerkt zich door een sterk maritiem karakter en visserij. De realisatie van het project draagt bij aan de product-markt-combinaties die in het Uitvoeringskader Waddengebied kansen bieden voor seizoensverbreding, bijvoorbeeld doordat ondernemers zometeen kunnen inspelen met een aanbod voor de nieuwe MTB-route.

2.4 Flankerende projecten

2.4.1. Dark Sky Park

Om donkerte te waarderen en de kwaliteit van de nacht beleefbaar te maken wordt gewerkt aan de realisatie van Dark Sky Park Lauwersmeer. De Provincie Groningen richt zich hiermee op mensen die de echte duisternis willen beleven en de sterren willen zien. Uit haalbaarheidsonderzoek blijkt dat het internationale predicaat Dark Sky Park haalbaar is. Hiertoe dienen lichtbronnen te worden aangepast. Hiermee dient in de uitvoering rekening te worden gehouden.

2.4.2. Kiek over Diek

Door het realiseren van een fietsroute langs de Waddenkust zal men na realisatie kunnen fietsen langs unieke natuurgebieden het Lauwersmeer en de Dollard. Verwacht wordt dat door het fietspad ook nieuwe initiatieven zullen ontstaan, zoals het ontwikkelen van toeristische producten, arrangementen en evenementen. Hiermee wordt de leefbaarheid van de regio

verbeterd en de toegankelijkheid van het Wad versterkt. Lauwersoog is startpunt van de route die loopt tot aan de Duitse grens.

2.4.3. Belevingsroute Lauwersom

Lauwersom wordt een belevenisroute rond Lauwersoog. Er worden veilige en aantrekkelijke wandel- en fietspaden gerealiseerd. Het project omvat de eerste fase van het project “Recreatieve poort Lauwersoog” met de realisatie van een informatiecentrum, de aanleg van een belevenisroute, veilige oversteken en voorzieningen in de haven. Het project is wat betreft kwaliteitsniveau de referentie voor dit project en sluit in ruimtelijke zin hierbij aan.

Vlonderpad belevingsroute Lauwersom (project Recreatieve poort Lauwersoog)

2.4.4. Rondje om het Lauwersmeer

Het realiseren van een recreatieve route over land (fietsen en wandelen), zo veel mogelijk langs de randen het Lauwersmeer. De Lauwersmeerdijk wordt geïntegreerd in de route, die verder de pareltjes langs het Lauwersmeer met elkaar verbindt. Op de route wordt een aantal Toeristische Overstap Punten (TOP's) gerealiseerd. Ook wordt gedacht aan een duurzame pont-verbinding, een extra lus over de dijk naar Paesens-Moddergat en de ontwikkeling van een belevenisroute op Lauwersoog.

3 | Projectonderdelen

3.1 Plangebied

De drager van de verschillende projectonderdelen is de Strandweg. Het betreffende deel van de Strandweg ligt langs de oevers van het Lauwersmeer en komt op twee punten uit op de N361. Langs de weg liggen – naast de woonkern van Lauwersoog – verschillende toeristisch-recreatieve functies. Van noord naar zuid gaat het om Jachthaven Noordergat, Zeilschool De Lauwer, Restaurant Het Booze Wijf, Camping Lauwersoog, Recreatiepark Robbenoort, Jachthaven Robbenoort, de stranden, Strandpaviljoen Meerzicht en diverse veld- en bospercelen.

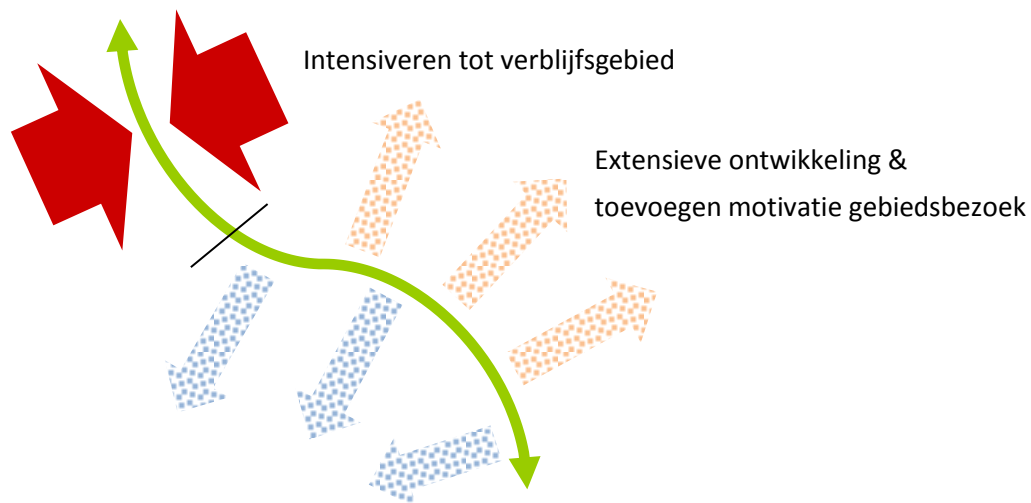

Plangebied Strandweg en omgeving

Hoewel het plangebied nu ook al een grote aantrekkingskracht heeft op (dag)toeristen, is er ook nog veel voor verbetering vatbaar. Met name de zichtbaarheid en bereikbaarheid van het toeristisch-recreatieve aanbod laat te wensen over. Dat begint bij de noordelijke entree, waar het dorp en de museumhaven schuil gaan achter bosschages. Het zet zich door bij Het Booze Wijf, dat met de achterkant naar de weg lijkt te liggen, en loopt zo verder naar het zuidelijke entree. Ook Robbenoort, Camping Lauwersoog en de stranden gaan schuil achter een grote hoeveelheid groen.

Uit talloze marketingonderzoeken blijkt dat consumenten visueel zijn ingesteld, zij zullen hetgeen zij zien eerder bezoeken en/of aanschaffen. Een van de doelstellingen van PROLoog is de toename van de verblijfsduur en de bestedingen van toeristen. In dit project wil de gemeente daarom de zichtbaarheid en bereikbaarheid van het toeristisch-recreatieve aanbod langs de Strandweg verbeteren. Door de verbetering van de ruimtelijk-economische structuur verwacht de gemeente de voorwaarden te scheppen voor een substantiële impuls in de toeristische sector langs de Strandweg.

De nadruk ligt daarbij op het deel van de Strandweg tussen de dijk en het Booze Wijf en tussen het dorp en Jachthaven Noordergat. Hier zijn de meeste toeristische functies aanwezig en daar licht dan ook het zwaartepunt van de investeringen. Verder naar het zuidoosten neemt de intensiteit van voorzieningen en investering af.

Filosofie upgrade Strandweg: intensiveren en extensieve ontwikkeling

Naast het verbeteren van de zichtbaarheid en bereikbaarheid van bestaande functies, is er ruimte voor nieuwe recreatieve functies langs de Strandweg. Bekende private initiatieven worden binnen het project Strandweg en omgeving gefaciliteerd, zoals de bouw van vakantievilla's aan het Lauwersmeer.

De maatregelen in de ruimtelijk-economische structuur hebben als gunstig bijkomend effect dat de veiligheid op de Strandweg verbeterd. De hoge snelheid in combinatie met haast onzichtbare afslagen en fietspaden zorgt regelmatig voor bijna-ongelukken. In het kader van dit projecten worden de afslagen van de Strandweg en kruisingen van auto's en fietsers beter gemarkeerd, waardoor echte ongevallen zoveel mogelijk worden voorkomen.

3.2 Noordelijke entree

Binnen het project Strandweg en omgeving ligt de nadruk op het verbeteren van de presentatie van de noordelijke entree. Niet alleen sluit dit deelgebied naadloos aan op voorzieningen die zijn gerealiseerd in het project Recreatieve Poort Lauwersoog, het is – zoals voormeld – ook het meest dynamische stuk van de Strandweg.

3.2.1 Huidige situatie

Wanneer men afslaat van de N361 naar de Strandweg, loopt de weg langzaam naar beneden de dijk af. Onderaan ligt een kruising. Links ligt de woonkern, rechts Jachthaven Noordergat, Zeilschool De Lauwer en de Museumhaven. Wanneer men rechtdoor rijdt, komt men al snel bij de afslag naar Het Booze Wijf. De Strandweg is een lange ononderbroken asfaltstrook zonder

enige signatuur. Nu wordt het beeld in dit gebied bepaald door ongedefinieerde groene ruimtes en verdekt gelegen toeristische functies. Dorp, Het Booze Wijk, Vakantieoord Robbengat en de camping vormen op zichzelf staande elementen. Het is niet direct duidelijk waar wat te vinden is.

Het achterliggende bos, met wandel- en fietsroutes, is niet zichtbaar en ruimtelijk niet verknoot met het gebied rond de Strandweg. Toch vormt zij in ruimtelijke zin het meest logische centrum van Lauwersoog. Er ontbreekt een centraal punt voor de start van een gebiedsbezoek, waar bezoekers parkeren, routing en een oriëntatiepunt verwachten.

3.2.2 Beoogde situatie

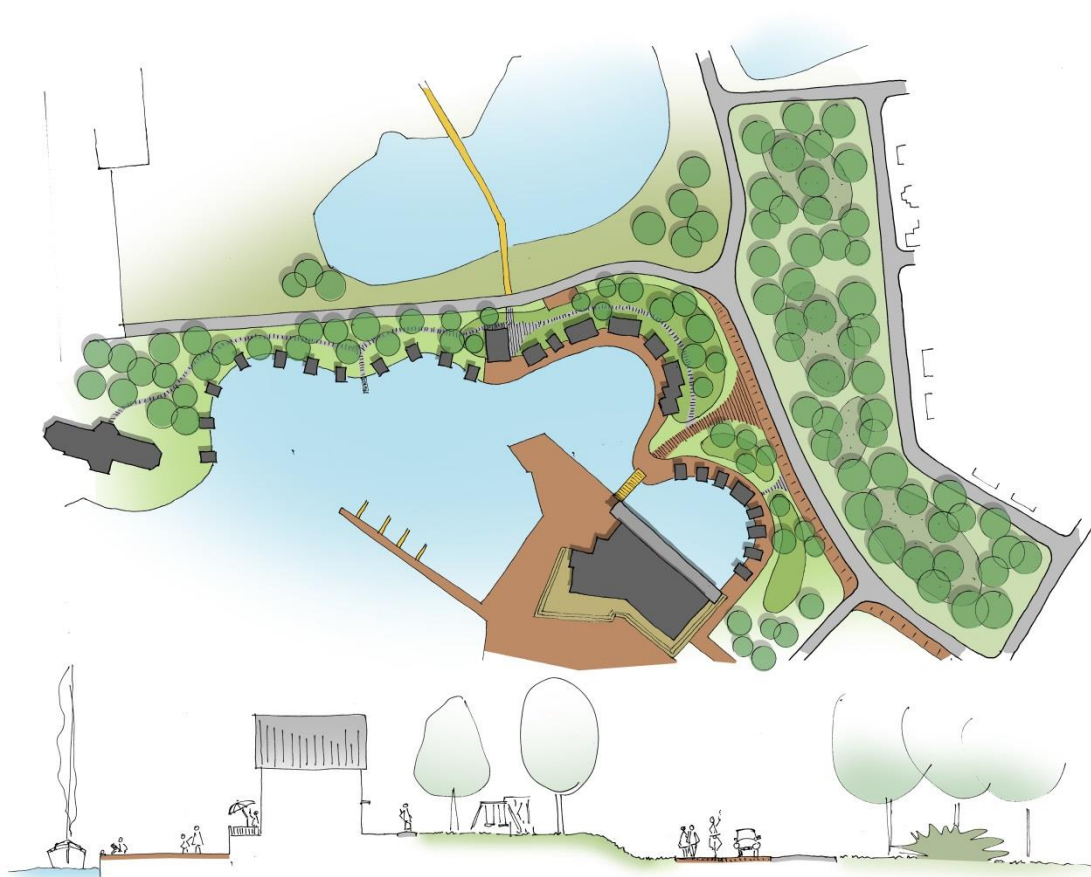
In dit project wil de gemeente om deze reden de openbare ruimte upgraden. De investeringen bestaan uit de aanpassing van het profiel van de Strandweg, de herschikking van parkeerplaatsen en routingstructuur en de kwaliteitsverbetering van de groenstructuur. In de nabije toekomst geeft de noordelijke kruising ook toegang tot de nieuwe vakantiewoningen die worden gerealiseerd door The Investment Company en Camping Lauwersoog.

Omschrijving	Aantal	Eenheid
Herinrichting (upgrade) Strandweg	630	m ¹
Realisatie parkeerplaatsen	100	stuks
Upgrade groene uitstraling verblijfsgebied	11.625	m ²
Bomen en laanbeplanting	45	stuks
Aansluiting locatie TIC	180	m ¹

De investeringen leiden ertoe dat het toeristisch aanbod onderling wordt verbonden en Lauwersoog sterker wordt gepositioneerd rondom een nieuw hart, als uitvalsbasis voor de omgeving. Aanbieders, gebieden en routes worden zichtbaar gemaakt, wat aanleiding geeft om vanuit Lauwersoog de bestaande paden te verkennen. Doordat het profiel wordt verbeterd worden bezoekers verleid om langer te blijven en meer te doen.

Onderstaande afbeelding geeft een indruk van de nieuwe situatie waarin beide private projecten zijn weergegeven. De publieke investeringen beperken zich tot de openbare ruimte en de grond die momenteel reeds in publieke handen is. Voor een optimale combinatie wordt in de projectuitvoering gestreefd naar een efficiënte afstemming met beide private ontwikkelingen. Het uitgangspunt is dat de publieke investeringen de kwaliteit van de private initiatieven versterkt (en andersom). Vanzelfsprekend vindt er ook afstemming plaats met de bestaande ondernemers en de inwoners van Lauwersoog over de plannen.

Visualisatie noordelijke entree

Het **profiel van de Strandweg** wordt zo aangepast dat deze aansluit bij het kwaliteitsniveau dat is gerealiseerd in de eerste fase en in de haven van Lauwersoog. Hiermee verandert het karakter in een aantrekkelijk verblijfsgebied. Conform de ontwikkelingsfilosofie wordt de spanning in dit nieuwe ruimtelijke hart van Lauwersoog zo opgebouwd dat een logische centrale pleisterplaats ontstaat. Aanvullende maatregelen zijn om de grens van de bebouwd kom richting het dorp op te schuiven en om de bushalte te verplaatsen.

Samen met de **herschikking van parkeerplaatsen** direct rondom de Strandweg wordt ook de **routingstructuur** verbeterd: Bestaande en nieuwe fiets- en wandelpaden, signalering en overzichtskaarten worden duidelijk herkenbaar op één punt samengebracht zodat een duidelijk startpunt ontstaat. Het betreft onder meer de fietsknooppunten, Kiek over Diek, Waddenwandelen, Rondje Lauwersmeer, de wandelroutes van Staatsbosbeheer, de te ontwikkelen MTB-route (zie verderop), GPS-routes en de LAW's.

De fysieke aansluiting tussen het nieuwe verblijfsgebied en Lauwersom wordt doorgetrokken zodat er eenheid ontstaat.

De **groenstructuur** wordt fors verbeterd en veel meer gericht op de eigenschappen van het gebied. Het dorp wordt dichterbij gehaald door tussen de Strandweg en de dorpsrand een parkachtige inrichting te realiseren met een maritiem karakter. Dit karakter komt tot uiting door een combinatie van helmgrassen, kleinschalig reliëf en duinplanten (aan de kant van de zee) en laanbeplanting (richting ingang camping). Hiermee wordt de verblijfsfunctie alsmede de nabijheid van het Wad benadrukt.

Met de genoemde investeringen krijgt Lauwersoog meer “smoelwerk” en een ruimtelijk hart, waardoor het aanbod zich beter kan profileren en bezoekers verleid worden het gebied beter te verkennen. Een goede eerste indruk leidt immers tot meer.

Noordelijke entree verblijfsgebied	€ 653.600
Upgrade groene uitstraling verblijfsgebied	€ 100.000

3.3 Ontwikkeling vakantiewoningen

3.3.1 Huidige situatie

Er zijn twee ontwikkelaars actief in het gebied die beide vakantiewoningen (willen) realiseren.

Op het terrein van The Investment Company op de kop van het Noordergat is momenteel de eerste ontwikkeling gestart. Hier realiseert The Investment Company voor eigen rekening en risico 12 Baayvilla's aan de rand van het Lauwersmeer. Met de bouw van dit project is in het voorjaar van 2015 gestart.

Baayvilla's van The Investment Company

Een klein stukje terug wil Camping Lauwersoog voor eigen rekening en risico circa 19 vakantiewoningen realiseren. De ontwikkeling van deze woningen wordt gecombineerd met een grondige verbouwing en renovatie van uitspanning Het Booze Wijk. Dit project wordt momenteel voorbereid. De plannen van Camping Lauwersoog worden momenteel voorbereid. Het is nog niet bekend en/of openbaar wat de verwachte private investering in de vakantiewoningen en Het Booze Wijk zijn.

3.3.2 Beoogde situatie

De kwaliteit van de inrichting van de openbare ruimte sluit niet aan bij de kwaliteit van de nieuwe vakantiewoningen die momenteel door de marktpartijen worden ontwikkeld. De publieke ruimte is nog ingericht op een situatie met een veel minder intensief gebruik, terwijl Lauwersoog zou moeten fungeren als visitekaartje voor het Lauwersmeergebied.

De bouwkael van The Investment Company wordt ontsloten op de Strandweg. Het eerste deel van deze ontsluiting is momenteel een openbare, onverharde puinweg met een onduidelijk karakter. De 'upgrade' van deze openbare toegangsweg naar de vakantiewoningen maakt onderdeel uit van het project Strandweg.

De upgrade kan niet worden doorberekend aan de projectontwikkelaar, omdat de woningen passen binnen het vigerende bestemmingsplan en een bestaande bouwvergunning. Bovendien zijn ook omringende bedrijven gebaat bij de opwaardering, waardoor de maatregelen niet alleen aan het bouwproject zijn toe te schrijven. De kosten maken daarom onderdeel uit van de investeringen in de noordelijke entree.

De ontwikkeling van de vakantiewoningen bij Het Booze Wijk grenst met twee zijden aan de Strandweg. Door de vernieuwde inrichting van de openbare ruimte rond de Strandweg en de inrichting van het private terrein rond de vakantiewoningen goed op elkaar af te stemmen, kan een aantrekkelijk verblijfsgebied worden gerealiseerd dat zich op een goede manier presenteert richting de Strandweg.

De publieke investeringen in de openbare ruimte maken onderdeel uit van de raming van de noordelijke entree. Alle investeringen op de bouwkael komen voor rekening en risico van de ontwikkelaar.

Private investeringen

Geschatte private investering The Investment Company	€ 3.500.000
Geschatte private investering Camping Lauwersoog	n.n.b.

Publieke investeringen

Aansluiting locatie TIC	€ 100.000
-------------------------	-----------

3.4 Mountainbikeroute

3.4.1 Huidige situatie

In en rondom het Lauwersmeergebied zijn diverse groepen actief met mountainbikes. De dichtstbijzijnde speciaal hiervoor ontwikkelde MTB-routes bevinden zich ten zuidoosten van de lijn Lemmer – Hoogezand, zie onderstaande kaart.

MTB-routes in Noord Nederland¹

Eind 2014 heeft een groep enthousiaste mountainbikers uit de gemeente De Marne een officieel burgerinitiatief ingediend om een mountainbikeroute te realiseren in het Lauwersmeergebied. Het burgerinitiatief is als bijlage bij dit projectplan gevoegd, omdat het goed beschrijft wat de meerwaarde van een mountainbikeroute voor het gebied kan zijn.

Een mountainbikeparcours (MTB-route) is een welkome aanvulling op het recreatieve programma van Lauwersoog. De MTB-route trekt een nieuwe bezoekersgroep, terwijl zij ook gericht is op actieve families. Deze doelgroep sluit goed aan bij het bestaande aanbod. Het verzorgingsgebied van een kwalitatief goede MTB-route op Lauwersoog in geheel Noord Nederland. Ondernemers in het gebied staan positief tegenover deze programmatische aanvulling.

In het voortraject is onderzocht of er binnen het plangebied voldoende ruimte is om een route te realiseren. Staatsbosbeheer blijkt bereid om medewerking te verlenen aan de aanleg van een route door het bosgebied ten noord-oosten van de Strandweg, in samenwerking met de Bikers Noord Nederland, een onderdeel van de Politie in Drachten. Door een legale en interessante route aan te bieden, hoopt Staatsbosbeheer de druk van 'vrije' mountainbikers in andere delen van het natuurgebied te verminderen.

3.4.2 Beoogde situatie

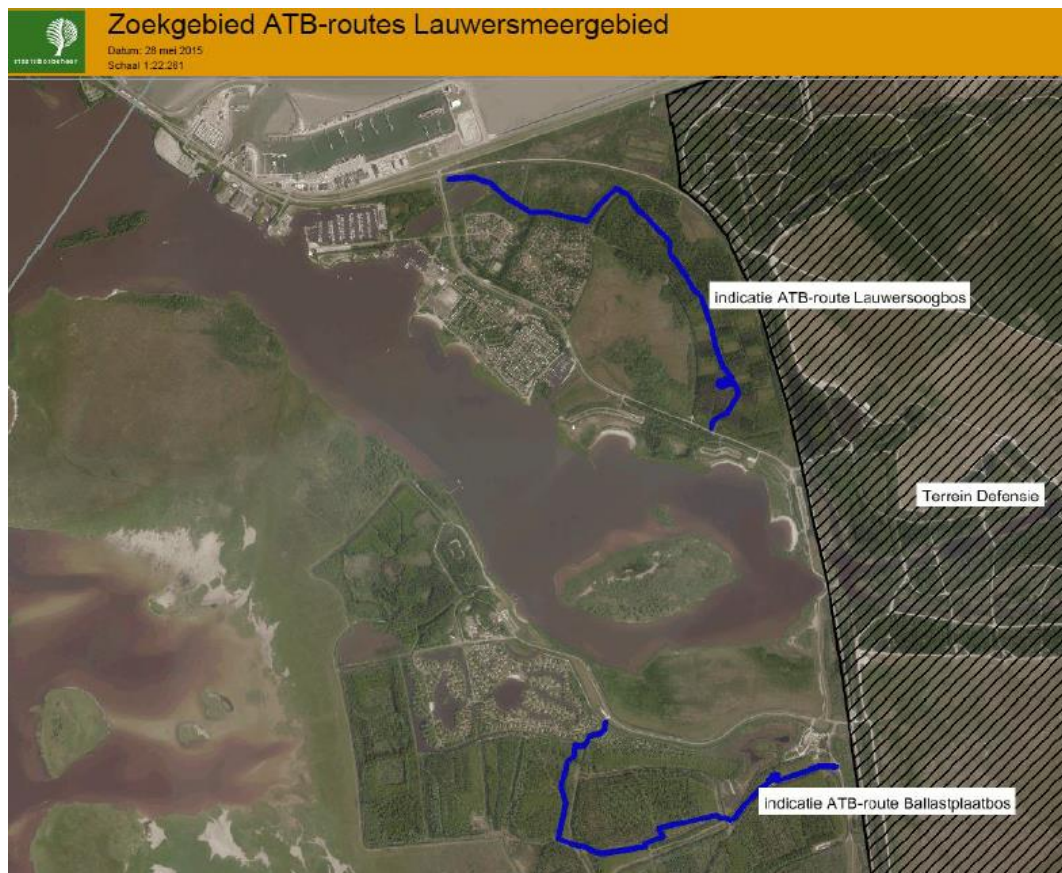
Het project voorziet in de aanleg van een kort parcours van circa 5 kilometer via de stranden en bospercelen. Dit parcours wordt verbonden met bestaande routes over het defensieterrein en het Lauwersmeergebied, zodat er ook een langere ronde van circa 25 kilometer kan worden gefietst. Bij voorkeur voert de route langs een aantal horecagelegenheden, waar gepauzeerd en bijgetankt kan worden. Voor de definitieve uitwerking en aanleg van de route wordt een professionele routebouwer ingehuurd.

¹ <http://www.mtbroutes.nl/index.php/kaart-nederland>

Omschrijving	Aantal	Eenheid
MTB route	5	km

De investering in de aanleg van de route wordt opgenomen in het project Strandweg en omgeving. Het wordt dan ook een openbare route die voor iedereen toegankelijk is. De initiatiefnemers hebben inmiddels een stichting opgericht die het toezicht, beheer en onderhoud van de route voor haar rekening neemt. Hiermee wordt voldaan aan de voorwaarden door de gemeente en Staatsbosbeheer om één aanspreekpunt te hebben, welke ook privaatrechtelijk in een overeenkomst kan worden vastgelegd. Verschillende ondernemers ondersteunen het plan.

Mountainbikeparcours & zoekgebied speciale tracks Staatsbosbeheer

Met de investering in een MTB-route wordt een nieuw product voor een nieuwe doelgroep toegevoegd aan het assortiment wat in Lauwersoog en omgeving voorhanden is. Lokale ondernemers kunnen hierop met arrangementen inspelen.

Geraamde publieke investering	€ 75.000
Geschatte private investering stichting i.o. ²	Ca. € 10.000

² Raming obv gesprekken initiatiefnemers

3.5 Beleving Lauwersmeer & stranden

3.5.1 Huidige situatie

Wie over de Strandweg langs de stranden rijdt raakt de relatie met de omgeving al snel kwijt. Grote delen van de Strandweg worden geflankeerd door een groene muur die het zicht op het water van het meer en de stranden ontnemt. De ervaring van een grootschalig gebied met een sterke relatie met het water ontbreekt.

De sterk groene omzoming ontbeert daarnaast inzicht in de ruimtelijke opbouw van het gebied: parkeergelegenheden, stranden, sanitair en de toegang tot (wandel)paden is onduidelijk en leidt ondanks de grootschaligheid op punten tot onveilige en onduidelijke situaties.

Om deze reden liggen de stranden en het water buiten het gezichtsveld. Deze worden hierdoor relatief onderbenut en niet als kwaliteit ervaren, wat afbreuk doet aan de beleving van de bezoeker en de eerste indruk die men krijgt bij het binnenrijden.

Strandweg omgeven door groen

3.5.1 Beoogde situatie

De gemeente wil de maat en schaal van het gebied terugbrengen door het groen te herschikken, terug te brengen en door afslagen beter te markeren. Het herschikken zal in nauw overleg met Staatsbosbeheer worden gedaan.

Omschrijving	Aantal	Eenheid
Upgrade natuurlijk groen Strandweg zuid	6.600	m ²

De nieuwe zichtlijnen zijn gericht op de bezoekers, zodat zij vanaf de Strandweg het meer en de stranden al kunnen zien. Door deze toevoeging en nieuwe inrichting raken bezoekers wegwijs in het gebied, wat er toe leidt dat zij langer kunnen worden vastgehouden.

Upgrade natuurlijk groen Strandweg zuid

50.000

3.6 Zuidelijke entree

3.6.1 Huidige situatie

Bezoekers van Lauwersoog die uit de richting van Groningen komen, maken vaak gebruik van de zuidelijke entree van de Strandweg om het gebied binnen te rijden. In de huidige situatie geeft deze zuidelijke entree een wat rommelige aanblik. Hoewel er een groot parkeerterrein om de hoek ligt, staan er vrijwel altijd auto's in de berm. Rechts staat – nauwelijks herkenbaar – een monument ter herinnering aan de afsluiting van de Lauwerszee.

Ook op deze plek blijft het kwaliteitsniveau en de eerste indruk achter bij de wens om bezoekers vast te houden en het gebied in te krijgen. Ondanks haar potentieel als krachtige toegangspoort voor Lauwersoog wordt deze plek hier niet volop voor benut. Bezoekers gaan verloren doordat zij bij gebrek aan oriëntatie hieraan snel voorbij rijden.

Monument afsluiting Lauwerszee

3.6.2. Beoogde situatie

Het een prachtige uitzicht op het meer wil de gemeente beter tot z'n recht laten komen. De werkzaamheden rond de zuidelijke entree bestaan in hoofdzaak uit de aanpak van de T-splitsing, het herschikken van groen en parkeerplaatsen. Het monument uit de jaren '70 wordt zichtbaarder en herkenbaarder gemaakt, het is immers een uitgelezen aanleiding om de bezoeker te informeren over het gebied waar hij of zij zich bevindt.

Het is de bedoeling dat de bezoeker het gevoel krijgt ergens aan te komen en er welkom te zijn. Op die manier werkt de zuidelijke entree – net als de noordelijke – mee aan het verbeteren van het imago van Lauwersoog.

Omschrijving	Aantal	Eenheid
Herinrichting zuidelijke entree	1	stuks

Met de investering in een kwalitatieve upgrade van de bestaande inrichting kan de zuidelijke entree uitgroeien tot een poort tot Lauwersoog, als opvallend toeristisch element langs de N361. Hiermee kunnen meer bezoekers via de eerste “vitrine” van Lauwersoog naar binnen worden uitgenodigd.

Zuidelijke entree	€ 150.000
-------------------	-----------

H4 | Kwalitatieve effecten

4.1 Uitgangspunten

In de Koers op het Lauwersmeer wordt de ambitie uitgesproken om van Lauwersoog een (inter)nationale toplocatie te maken. In combinatie met de vissershaven kan Lauwersoog door middel van een flinke opwaardering en kwaliteitsimpuls haar rol als stapsteen voor Schiermonnikoog, UNESCO Werelderfgoed Waddenzee en het Nationaal Park Lauwersmeer verder uitbouwen met bijzondere vormen van (verblijfs)recreatie, gekoppeld aan water en natuur. Op deze wijze wordt de kritische massa voor een goed toeristisch-recreatief voorzieningenniveau vergroot. Lauwersoog als woon-, werk- en recreatiegebied past op die manier binnen de ontwikkeling tot toplocatie.

Kernkwaliteiten voor een (inter)nationale toplocatie zijn³:

- Goede lokale, regionale en (inter)nationale relaties;
- Een goede bereikbaarheid met aantrekkelijke routes naar en in het gebied;
- Een kwalitatief hoogwaardig aanbod van natuur, water en landschap;
- Een veelzijdig, aanvullend aanbod van toeristische voorzieningen, zoals slechtweervoorzieningen en verblijfsrecreatie;
- Voldoende werkgelegenheid in de recreatie, maar ook in de bestaande sectoren visserij en landbouw;
- Leefbare dorpen voor permanente en tijdelijke bewoners.

PROLoog geeft ruimte aan de verschillende ontwikkelingen die hiervoor nodig zijn. De bijdrage van het Regionaal Economisch Programma aan de ontwikkeling van de Strandweg en omgeving bij aan de Unique Selling Points van Lauwersoog. De kwalitatieve effecten spitsen zich toe op de recreatieve sector en het landschap.

---

³ PROLoog & Programma Lauwersoog

Opgave Koers voor het Lauwersmeer

4.2 Kwalitatieve doelstellingen en noodzaak REP

Dit projectplan omschrijft de redenen waarom een bijdrage vanuit het Regionaal Economisch Programma voor ontwikkeling van de Strandweg en omgeving noodzakelijk is.

De doelstelling van het project is het verder verbeteren van het toeristisch product Lauwersoog door investeringen in de toegankelijkheid, belevingsmogelijkheden en toeristische ruimtelijke samenhang.

De (overige) doelstelling(en) van het project zijn het:

- realiseren van een substantiële kwalitatieve impuls die de samenhangende ontwikkeling van recreatie en toerisme in het gebied verder versterkt;
- verbeteren van het (imago van het) toeristisch product 'Lauwersoog' door investeringen in de toegankelijkheid, de belevingsmogelijkheden en de ruimtelijke samenhang;
- aantrekken van extra bezoekers naar Lauwersoog en het Lauwersmeergebied;
- uitbreiden en diversifiëren van de toeristisch-recreatieve infrastructuur;
- verlengen van de gemiddelde verblijfsduur van bezoekers;
- verhogen van de gemiddelde uitgaven per bezoeker;
- aantrekken van nieuwe doelgroepen;
- bevorderen van de werkgelegenheid in het gebied;
- uitbreiden van de toeristische mogelijkheden op Lauwersoog;
- vergroten van de kwaliteit van de publieke ruimte en de ruimtelijke kwaliteit;
- verbeteren van de routing op Lauwersoog;
- uitlokken van extra private investeringen;

- uitlokken van nieuwe product-markt-combinaties en recreatieve arrangementen;
- verminderen van de toeristische druk op de rustige delen van het Lauwersmeergebied;
- het verminderen van de toeristische druk op de Waddeneilanden;
- versterken van de kansrijke sector, i.c. het cluster toerisme;
- benutten van de status van het Werelderfgoed Waddenzee, het Nationaal Park Lauwersmeer en het Nationaal Park Schiermonnikoog op de (inter)nationale markt voor recreatie en toerisme;
- verbeteren en vergroten van de appreciatie, het positieve beeld en de bekendheid van Lauwersoog en haar omgeving, door een sterke upgrade van de infrastructuur
- versterken van het woon-, werk- en leefklimaat in de regio.

De noodzaak om de investeringen via een REP subsidieaanvraag te dekken wordt hieronder toegelicht.

De ontwikkeling van Lauwersoog overstijgt het belang van lokaal actieve partijen omdat de economische effecten ten goede komen van de regionale economie van Noord Nederland. Het gaat hierbij om de effecten van toerisme in termen van activiteiten en bestedingen op de regionale economie. De toeristische functie van Lauwersoog behoudt en bevordert de werkgelegenheid en investeringen in onder andere de horeca, detailhandel, natuursector, visserij en recreatiebranche.

De subsidie uit het REP maakt het mogelijk om zaken te realiseren die een sterke toegevoegde waarde hebben als het gaat om recreatieve voorzieningen, het scheppen van extra bestedingen en werkgelegenheid. De benodigde investeringen voor Lauwersoog overstijgen het financiële draagvlak van de lokale partijen en lokaal betrokken overheden. Ze komen ten goede aan het gemeenschappelijk belang van de regio. Zonder een bijdrage vanuit het REP zal het gewenste doel niet goed worden gerealiseerd, zodat de meerwaarde voor het toeristisch aanbod in Lauwersoog niet volledig kan worden benut. De REP subsidie maakt het mogelijk om extra bestedingen en investeringen uit te lokken, de werkgelegenheid te stimuleren en extra toeristen te trekken.

De subsidie maakt het bovendien mogelijk om lokale initiatieven zowel in fysiek als economisch opzicht met elkaar te verbinden én nieuwe initiatieven uit te lokken en te laten aansluiten. De integrale wijze waarop de investeringen tot stand komen kan niet worden gerealiseerd vanuit een individuele aanpak van de betrokken partijen, vanwege de geringe financiële investeringsruimte van hen wanneer het gaat om bijdragen aan het algemeen belang.

Aansluitend hierop wordt waar mogelijk gebruikt gemaakt van de investeringskracht van de in het gebied aanwezige ondernemers. Zonder de actieve rol van de overheden zullen de ingrepen niet tot stand komen.

Toen

Nu

Voor de eerste keer naar Lauwersoog, het schijnt erg mooi te zijn. Na de dijk ter hoogte van de kazerne zag het gebied er veelbelovend uit, maar nu?

Voor de eerste keer naar Lauwersoog, het schijnt erg mooi te zijn. Via een weids landschap sinds we de dijk over reden, zien we links het Lauwersmeer. De pijlen leiden ons vanzelf richting de waterkant.

We nemen de eerste afslag waarop het Booze Wijf aangeduid staat, daar heeft iedereen het hier over.

grote grijze baken uit de jaren '70 trekt onze aandacht. Het blijkt een monument voor de afsluiting van de Lauwerszee te zijn.

Op zoek naar een parkeerplek aan het meer, er zou richting de haven toch iets van een dorp moeten zijn.

Vanaf het asfalt ontvouwt zich een panorama over het water van het Lauwersmeer. Links afwisselend strand en water, rechts veld en bos.

Volop op de rem! Een auto duikt rechts op vanuit de bosjes. De bestuurder had ons duidelijk niet verwacht.

Een auto draait weg van de parkeerplaats, we wijzen. De bestuurder is vergeten zijn wandelschoenen te pakken, zo aan het einde van zijn wandelroute.

Eindelijk Lauwersoog! Ook zo weelderig. De zee zou toch dichtbij moeten zijn. We rijden voorbij de camping en wat huisjes verscholen in het groen.

Lauwersoog. Hoewel we de zee nog niet ruiken kan ze niet ver weg zijn. Boeien, zand en helmgras doen ons bijna aan Zeeland denken. We rijden op de laan langs de camping.

We slaan rijden iets te ver door en draaien. Parkeren bij het Booze Wijf is beter dan bij de andere auto's in de berm.

We parkeren de auto bij het startpunt van de wandelroutes. Een groepje MTB-ers roetsjt voorbij het bos in. Rechts begint het dorp, linksachter is het pad richting de haven.

We hebben Lauwersoog gehaald en de omgeving is inderdaad mooi. Een ruwe diamant, want meer dan koffie drinken en naar de speeltuin lijkt er niet in te zitten.

Lauwersoog is een baken van rust en kruispunt voor allerlei activiteiten. De rit bleek de moeite waard en de dag ligt voor ons open. Zeker een mooie plek om nog eens vaker te komen!

H5 | Kwantitatieve effecten

5.1 Uitgangspunten

De upgrade van de Strandweg en omgeving heeft als doel de ruggegraat van de bezoekersstromen op Lauwersoog te gaan versterken doordat een Lauwersoog een centraal verkeers- en verblijfsgebied krijgt en de noordelijke en zuidelijke entrees worden verbeterd.

Uit onderzoek blijkt dat Lauwersoog vooral in trek is bij dagrecreanten en transferpassagiers naar Schiermonnikoog. Deze groep bestaat voor 40% uit jonge gezinnen. De Strandweg is een startpunt voor het toeristisch recreatieve programma dat bestaat uit het bezoeken van de haven, een visje eten, waterrecreatie op het wad en aan/op het Lauwersmeer en een bezoek aan het Nationaal Park.

Veertig procent van de bezoekers zou graag een aanvulling van recreatieve voorzieningen zien⁴ en uit interviews met ondernemers en bewoners⁵ blijkt dat een sterker profiel van Lauwersoog in ruimtelijke zin beter zou aansluiten bij de verwachtingen van bezoekers.

Naast een aanvulling op het bestaande recreatieve programma heeft de upgrade van de Strandweg tot doel om bezoekers langer in het gebied vast te houden en nieuwe doelgroepen aan te trekken.

Een verblijfsgebied op en rondom de Strandweg bundelt de diverse bestaande functies op een enkele geconcentreerde locatie. Het ontdekken van het gebied en gebruik van het toeristisch aanbod wordt hiermee gestimuleerd. Daarnaast kan het verblijf van dagrecreanten hiermee worden verlengd.

De kwantitatieve doelstellingen zijn gericht op het uitlokken van meer bestedingen door:

1. Het verlengen van de verblijfsduur van bezoekers
2. Het trekken van meer bezoekers en nieuwe doelgroepen

---

⁴ Haring of Kuit, Monitoring Lauwersmeer. Grontmij, 2010

⁵ Voorjaar 2015

5.2 Uitgelokte investeringen

De investeringen in Strandweg lokken aanvullende particuliere investeringen uit. Direct resultaat is de mogelijkheid van ondernemers in het gebied om mountainbiken op te nemen in hun aanbod van arrangementen.

Recreatieonderneming het Booze Wijk/ Camping Lauwersoog zal investeren in extra verblijfs capaciteit en uitbreiding van haar recreatieaanbod. The Investment Company investeert in de ontwikkeling van villa's aan de waterkant ter waarde van ca. € 3.500.000 euro.

De totale omvang van de private investeringen in de periode 2015 – 2020 wordt geschat op ca. 7 miljoen euro.

5.3 Werkgelegenheidseffecten

Het effect van de uitvoering van de gebiedsvisie Lauwersmeer voor de werkgelegenheid is door Ecorys geraamd op 140 voltijddeelbanen. Het merendeel van deze banen betreft directe werkgelegenheid. Het werkgelegenheidseffect kan verder toenemen indien het visserijcluster in de haven verder kan worden verstrekt. De daarmee samenhangende werkgelegenheid wordt door Ecorys indicatief geraamd op 15 tot 30 arbeidsplaatsen. Met het aantrekkelijk worden van het gebied ontstaat er een positief effect op de omzet. De daarmee samenhangende werkgelegenheid is door Ecorys berekend op 60 voltijdbanen

Het investeringspakket van de in dit projectplan opgenomen toeristisch-recreatieve voorzieningen, draagt naar rato bij aan het effect op de werkgelegenheid. Gemeten naar fulltime arbeidsplaatsen (Fte's) gaat het om de volgende gegevens.

De investeringssom in deze subsidieaanvraag betreft € 1.485.000,-

Tijdelijke werkgelegenheid:

Uitgaande van de norm⁶ '1 manjaar tijdelijke werkgelegenheid per € 79.000 subsidiabele investering', levert de subsidiabele investering in dit project € 1.485.000,- : € 79.000 = 19 manjaren werk.

Structurele werkgelegenheid

Uitgaande van de norm⁷ '4 fte's structurele werkgelegenheid per € 1,0 mln subsidiabele investering', levert de subsidiabele investering in dit project € 1.485.000 : € 1.000.000 x 4 fte's = 6 fte's.

---

⁶ Terrapport

⁷ Terrapport

Toename bezoekers

De verbeterde inrichting trekt extra bezoekers naar het gebied doordat de toegankelijk verbeterd en de lokale bestemmingen zichtbaarder worden. Geschat wordt dat toeristisch bezoek in de eerste jaren geleidelijk stijgt met zo'n 1,0%. Het huidige aantal bezoekers ligt op 1,7 miljoen recreanten op jaarbasis. De subsidiabele investering in dit project leidt tot een toename van het aantal bezoekers met $1,0\% \times 1.700.000 \text{ bezoekers} = 17.000$.

Langer verblijf bezoekers

De aangepaste inrichting van de Strandweg en omgeving zorgt er voor dat bezoekers langer in Lauwersoog verblijven. Aangenomen wordt dat op termijn ongeveer een 5,0% van de (huidige) bezoekers langer blijft hangen. De subsidiabele investering in dit project leidt tot een verlenging van de verblijfsduur van $5,0\% \times 1.700.000 \text{ bezoekers} = 85.000 \text{ bezoekers}$.

Toename bestedingen

De toename van het aantal bezoekers in het gebied leidt tot een toename van de bestedingen. De gemiddelde bestedingen worden op € 14,22 per bezoek geschat⁸. De subsidiabele investering in dit project leidt tot een toename van de bestedingen met $17.000 \text{ bezoekers} \times € 14,22 = € 241.740$ per jaar.

Ook de verlenging van de verblijfsduur van de bezoekers heeft een toename van de bestedingen tot gevolg. Geschat wordt dat het langere verblijf leidt tot een extra besteding van € 5,- per bezoeker. De subsidiabele investering in dit project leidt zodoende tot een toename van de bestedingen met $85.000 \text{ bezoekers} \times € 5,- = € 425.000$ per jaar.

---

⁸Toerdata Noord: Toerisme in Cijfers 2013

5.4 Kwantitatieve doelstellingen

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de te realiseren projectonderdelen. Hiervoor zijn de aantallen strekkende meters en oppervlakten vanuit de deelprojecten opgeteld en/of gegroepeerd.

Omschrijving	Aantal	Eenheid
Herinrichting (upgrade) Strandweg	630	m ¹
Herinrichting zuidelijke entree	1	stuks
Realisatie parkeerplaatsen	100	stuks
Upgrade groene uitstraling verblijfsgebied	11.625	m ²
Bomen en laanbeplanting	45	stuks
Upgrade natuurlijk groen Strandweg zuid	6.600	m ²
MTB route	5	km
Aansluiting locatie TIC	180	m ¹

H6 | Promotie & publiciteit

De beoogde investeringen hebben een uitstralingseffect vanwege de zichtbare en structurele ingrepen in Lauwersoog. De realisatie van een fysieke verbinding tussen meer- en zeezijde is succesvol en wordt doorgezet aan de meerzijde zodat het gebied één geheel gaat vormen.

Communicatiedoelstellingen voor het project

- Nieuwsbrieven en online media van de gemeente De Marne
- Nieuwsbrieven en online media van de Provincie Groningen
- Bij de start van het project zal de gemeente De Marne de voortgang en andere informatie melden in een katern op haar website.
- Vermelding van de voorgenomen plannen op de websites van andere betrokken partijen.
- Momenten zoals bij besluitvorming, de start van de voorbereidingen in het veld voor de MTB-route en de oplevering zullen benut worden om de pers op te zoeken.
- Ter ondersteuning van activiteiten en bijeenkomsten worden verschillende middelen ingezet (en geproduceerd) zoals (tijdelijke) informatiepanelen, publicatieborden e.d. om ruchtbaarheid te geven aan het project.
- Waar planologische procedures noodzakelijk zijn zullen de reguliere wettelijk inspraakmomenten worden georganiseerd. In het kader van voorkantsturing is al in een vroeg stadium, namelijk tijdens de totstandkoming van de aanvraag en concretisering van het projectidee, contact geweest met diverse betrokkenen.
- De gebiedsregisseur en de verantwoordelijke uitvoerder zal tijdens het project contact onderhouden met betrokken (lokale) partijen en omwonenden.

H7 | Investerings- en financieringsschema

Het totaal beoogde projectbudget is opgebouwd uit de in de beschrijving genoemde kostenposten, aangevuld met de gebruikelijke kosten die gemaakt worden voor voorbereiding en uitvoering.

Omschrijving	Euro
Herinrichting (upgrade) Strandweg	€ 653.600
Herinrichting zuidelijke entree & Strandweg	€ 200.000
Upgrade groene uitstraling verblijfsgebied	€ 100.000
MTB route	€ 75.000
Aansluiting locatie TIC	€ 100.000
Voorbereiding & toezicht	€ 74.250
Projectmanagement	€ 178.200
Onvoorzien	€ 103.950
Totaal	€ 1.485.000

De projectperiode loopt van 1 januari 2016 tot en met 31 december 2019. Onderstaande tabellen geven een overzicht van het kasritme per jaar en de financiering van het project.

Omschrijving	Uitgaven		%
2016	€	297.000	20
2017	€	519.750	35
2018	€	445.500	30
2019	€	222.750	15
Totaal	€	1.485.000	100

Dekking	EUR		%
Investering	€	1.485.000	100
Totaal private bijdragen	€	-	
Totaal publieke bijdragen	€	1.485.000	100
Provincie Groningen			
- Investeringsbudget Lauwersmeer	€	742.500	50
- Gevraagde REP-bijdrage	€	742.500	50

H8 | Organisatie

Deze REP aanvraag maakt onderdeel uit van investeringen in het kader van het Ontwikkelingsprogramma PROLoog. Voor de realisatie van de beoogde investeringen is het noodzakelijk de bestaande nauwe samenwerking voor te zetten.

Deze (reeds bestaande) organisatie zal worden belast met de uitvoering van dit project en bestaat uit een (gezamenlijke) stuurgroep, een projectteam en coördinerende functies op de verschillende locaties: het provinciehuis in Groningen, het gemeentehuis in De Marne en een (externe) gebiedsregisseur als loket naar ondernemers en initiatiefnemers.

De hoofdstructuur voor de organisatie ziet er als volgt uit:

Gemeenteraad en Provinciale Staten

De raad van de gemeente De Marne en de Staten van de provincie Groningen stellen de kaders. Kaderstellende besluiten worden door beide gremia genomen. Essentieel daarbij is een voortdurend effectief parallel schakelen van zowel het informatie- als het besluitvormingstraject tussen beide partijen.

Colleges van B&W en GS

De colleges van B&W en GS bereiden de besluiten voor en zijn de uitvoerende bestuurders daarvan. Ook daarvoor geldt een grote mate van parallelliteit in informatie en besluitvorming tussen beide partijen. Vanuit deze gremia worden de verantwoordelijke bestuurders aangewezen die in de stuurgroep van de projectorganisatie zitting nemen.

Stuurgroep Lauwersmeer

De stuurgroep Lauwersmeer is verantwoordelijk voor de aansturing van de verdere uitwerking van de Koers voor het Lauwersmeer naar een gezamenlijk Uitvoeringsprogramma voor het Lauwersmeergebied. De stuurgroep bestaat uit de verantwoordelijke bestuurders van provincie Fryslân, provincie Groningen, De gemeenten De Marne, Dongeradeel en Kollumerland en Staatsbosbeheer.

Uitvoering en afstemming

PM

Deskundigen

Tijdelijk en wisselend kunnen aanvullende deskundigen worden gekoppeld aan de projectorganisatie, zoals een financieel adviseur, een stedenbouwkundig adviseur, communicatieadviseur en/of een marketingstrateeg.

